

תורה אור

עם ביאורי
הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

פרשת בשלח

תשפ"ד

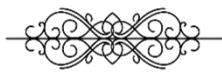
ד"ה "ראו כי ה' נתן לכם השבת" (ב)

לקוטי תורה בשלח, דף א עמודה ג

לומדים יקרים,

אנו ממשיכים לפרסם את שיעורי הרב על ד"ה "ראו כי ה' נתן לכם השבת", שעוסקים במצוות השבת ומבארים בעומק ובבהירות את עניינה. השבוע מתפרסם חלקו השני של השיעור השני יחד עם השיעור השלישי. נזכיר, כי אין הכרח ללמוד את השיעורים הקודמים כדי להבין את השיעורים השבועיים, אם כי על ידי כך מתקבלת תמונה בהירה יותר.

תוכן העניינים

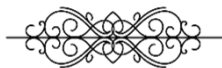
העונג העליון העצמי.....3

האורך והרוחב של התענוג.....6

תענוגי העולם הזה והעולם הבא.....10

מקור התענוגים - אורו וזיוו יתברך.....15

העונג הוא טעמי המצוות.....17

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת אחי האהוב ינון פליישמן, שנפל במלחמה

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

מורנו ורבנו הגדול אשר מימיו אנו שותים

הרב עדין בן אברהם משה אבן ישראל (שטיינזלץ) זצ"ל

להקדשת החוברות לעילוי נשמת יקיריכם התקשרו: 052-886-8823

וביאור הדבר. הנה יש לבאר עוד פירוש "כי עמך מקור חיים". פירוש 'עמך' אינו מהותו ועצמותו ממש, כי אם בחינת שמו יתברך הנקרא אור אין סוף שהוא בחינת עמך, כלול ובטל בכך כאור השמש הכלול תוך עצם השמש, כמו שכתוב בספר של בינונים חלק ב פרק ג. ובחינה זו נקראת מקור חיים, היינו מקור התענוגים.

(פרק ג), ש-"עד שלא נברא העולם, היה הקב"ה ושמו בלבד". אם כן, ב-'עמך' מקור חיים' הכוונה היא לשמו הגדול, לאור אין-סוף, שהוא עוד בטרם היות מציאות. שהוא, האור הזה, הוא בחינת עמך. אמנם 'עמך' הוא גם אותו הדבר שהוא לא אתה בעצמך אלא הוא לידך, אבל פירושו של 'עמך' הוא גם שכלול ובטל בכך, כאור השמש הכלול תוך עצם השמש, כמו שכתוב בספר של בינונים חלק ב פרק ג. כאן אדמו"ר הזקן בעצם מסביר מה הכוונה בכך ש-'היה הקב"ה ושמו בלבד'. יש את אור השמש שיוצא מן השמש, וכדי שהוא בכלל יצא למקום כלשהו – זה צריך שיהיה חוץ. אבל לפני שהוא יוצא מהשמש, אור השמש מצוי בתוך השמש. כאשר מדברים על אור השמש בהיותו בתוך השמש עצמה, זהו למעשה אותו אופן שמדובר בו על המאור הראשון עוד לפני שהוא יוצא למציאות. השם שמדובר עליו כאן הוא איננו שם שמיועד לאחרים, אלא הוא הפוטנציאל של האור שיכול להיות אחר כך – וזהו עניינו של האור אין-סוף הראשון.

ובחינה זו של 'עמך', הבחינה של האור הגדול הראשוני, נקראת מקור חיים, היינו מקור התענוגים. בעצם, השורש של מקור החיים ומקור התענוגים הוא אחד, הם היינו הך, השורש הראשון של החיים ושל העונג הוא הוויה אחת. וזהי המשמעות

עיקר השיעור הקודם עסק בדברי חז"ל, שהעולם הזה נברא ב-ה"א והעולם הבא נברא ביו"ד. אדמו"ר הזקן עסק בקצב התפשטות המציאות שמכוון על פי שם הו"ה, ועל כך שהנשמות שנהנות מזיו השכינה בעולם הבא צריכות להשיג לשם כך את 'זיו השכינה'. בנוסף, דובר מעט על הפעפוע שבין העולם הבא והעולם הזה, ועל כך שהוא יכול להתרחש רק על ידי התורה והמצוות. בשיעורים המובאים כאן, המאמר עוסק בעניינו של התענוג ובהבדלים בין התענוגים השונים, ועל כך שטעמי המצוות נובעים למעשה מהעונג העליון העצמי של הקב"ה.

העונג העליון העצמי

כעת הוא נכנס לביאור הדברים באופן עמוק יותר. וביאור הדבר. הנה יש לבאר עוד פירוש "כי עמך מקור חיים", שפירוש 'עמך' הוא אינו מהותו ועצמותו ממש. לא כתוב ש-'אתה' מקור חיים אלא ש-'עמך' מקור חיים, ולכן משמע שמקור החיים הוא איננו עצמותך, אלא הוא דבר שנמצא עמך – כי אם בחינת שמו יתברך. אין הכוונה כאן לשם מסוים, אלא הכוונה היא למה שנקרא במקומות אחרים 'שמו הגדול' – השם הראשון, עוד בטרם היות כל. שהשם הזה הוא הנקרא אור אין סוף. יש את האין-סוף, ושמו הוא ה-'אור אין סוף'. מעין זה נאמר בפרקי דרבי אליעזר

כנודע שעתיק יומין הוא מקור התענוגים והוא בחינת אור אין סוף, וכמו שנתבאר במקום אחר.

ופירוש מקור התענוגים, שאינו כמו התענוג למטה שהוא נמשך מדבר שחוץ ממנו, כמו ממאכל ערב או מהשגת דבר חכמה, מה שאין כן למעלה הרי אין שום דבר חוץ ממנו יתברך כלל, ואם כן התענוג עליון אינו כי אם על דרך שמציאותו מעצמותו, הרי אין דוגמתו כלל בתענוגים שבעולם ואינן מערך וסוג שלו כלל. לכן, בחינה זו גבוהה למעלה מעלה אפילו מחכמה עילאה. כי גם בחכמה יש הרכבת שתי בחינות: החכמה, והתענוג שיש בהחכמה. אם כן, אין תענוג זה שבחכמה ערך כלל לעצם התענוג, שהוא פשוט בתכלית הפשיטות.

חומרי כמו אוכל והוא יכול להיות רוחני כמו חכמה, אבל בכל מקרה העונג הזה נטפל למציאות מסוימת, הוא נובע מתוך מציאות כלשהי והוא איננו נמצא לבדו. מה שאין כן כאשר מדובר על העונג הראשון, שלמעלה הרי אין שום דבר חוץ ממנו יתברך כלל. אנחנו יכולים לשאוב עונג, משום ששאיבת העונג שלנו בנויה על דברים שהם מחוץ לנו – בין שהם מוחצנים לגמרי כלומר שהם חומריים וחיצוניים, ובין שהם דברים שאנו יכולים להכניס אותם אל תוך השגתנו; בכל אופן העונג הוא התייחסות אל דבר הנמצא מבחוץ. אלא שלגבי הקב"ה הרי אין חוץ, ואם כן התענוג עליון אינו כי אם על דרך שמציאותו מעצמותו, כלומר אנו מגדירים את הקב"ה כזה ש-מציאותו מעצמותו. כל המצויים שבעולם יש להם מציאות תלוית, הם נמצאים מכוח דבר אחר, באופן זה או אחר; רק מציאותו של הקב"ה היא מעצמותו. זוהי הגדרה שמבחינה זו אין לנו שום דבר שדומה לה, שכן אין לנו שום דבר שמציאותו היא מעצמותו. הקב"ה הוא הוויה עצמית שאין לה דברים אחרים, היא המהות בעצמה שאין לה מקור וסיבה או דבר שמוביל

של "כי עמך מקור חיים" – ה-עמך, השורש הראשון, ראשית כל ראשית, הוא 'מקור חיים'. כנודע, שמדרגת עתיק יומין, שהיא נקראת גם 'פנימיות הכתר', הוא מקור התענוגים, והוא בחינת אור אין סוף, וכמו שנתבאר במקום אחר. עתיק יומין זוהי המעלה הראשונה, ראשית לכל ראשית, והיא גם הבחינה של 'מקור התענוגים', המקור הראשון של העונג. וכעת הוא מסביר. ופירוש מקור התענוגים. מהו עניינו של 'מקור התענוגים', או כפי שהוא קרא לו לפני כן – 'העונג העצמי', 'העונג העליון'? שאינו כמו התענוג למטה שהוא נמשך מדבר שחוץ ממנו. העונג שאנחנו מכירים הוא תחושה שמגיעה מתוך יחס בין סובייקט לאובייקט. עונג הוא דבר הנובע מתוך דבר מה אחר, הוא איננו נמצא לבדו אלא הוא תמיד נמצא עם משהו. לעונג תמיד יש נושא, דבר שממנו אני שואב את העונג – וזה לא משנה מה זה: כמו ממאכל ערב או מהשגת דבר חכמה. יכול להיות עונג שנובע מההנאה של אדם מאכילה, ויכול להיות עונג של אדם שנהנה מהשגת דבר חכמה, אבל בשני המקרים הללו – העונג נובע מדבר אחר. הדבר הזה יכול להיות

שבדרגות (מכל מקום, עתיק יומין הוא למעלה-מעלה מכל המדרגות). מדוע? כי גם בחכמה יש הרכבת שתי בחינות: החכמה, והתענוג שיש בהחכמה. אם כן אין תענוג זה שבחכמה ערך כלל לעצם התענוג, שהוא פשוט בתכלית הפשיטות. עצם התענוג הוא דבר פשוט, 'פשוט בתכלית הפשיטות', כלומר שבעוד שכל ההוויות שבעולם הן הוויות מורכבות, הוויה פשוטה היא הוויה עצמית שאיננה מורכבת ואיננה מתחלקת, ושהיא כלל איננה ניתנת לאיזושהי הגדרה.

את העניין של ה-'פשוט', אפשר להסביר כמעט במשמעות המילולית של הדבר: אני יכול לפשוט ממישהו את המעיל שלו, וזו תהיה הפשטה אחת; אני יכול אחר כך לפשוט ממנו עוד דברים, כמו למשל את העור. אך יש דבר שהוא פשוט בתכלית הפשיטות, וזהו הדבר שפשטתי ממנו את כל הלבושים, ואז נשאר רק הדבר כשהוא לעצמו", נשאר מציאות שהיא פשוטה בתכלית הפשיטות מפני שאין לה שום כיסוי.

המהר"ל מאריך בעניין הגדרת הפשוט, משום שעבורו אחד העניינים הגדולים הוא הגדרת הקב"ה בתור פשוט בתכלית; 'פשוט' לא רק במובן המקובל של הפשטה, אבסטרקציה, אלא כדבר שאין בו בכלל את התפיסה של המורכב והמרכיב, של המעטה ושל הפנימי. התפיסה הזו איננה קיימת לגבי הקב"ה, אלא הוא 'פשוט בתכלית הפשיטות', מופשט מכל ההגדרות, ומשום כך הוא איננו נכנס לשום גדר וקביעה, לשום מסגרת או איזושהו אופן העמדה שלו. באותו אופן,

אותה. וכשם שמציאותו של הקב"ה איננה תלויה בחוץ, כך העונג שלו אינו תלוי בחוץ. אלא העונג שלו הוא מעצמו.

ואם כן, הרי שאין דוגמתו כלל בתענוגים שבעולם, ואינן מערך וסוג שלו כלל. כל התענוגות שבעולם הם תענוגות נלווים, כלומר שהם עונג שנוצר ממהו או על ידי משהו; לעומת זאת, עונג עצמי – עונג שאיננו זקוק לדבר, העונג בטוהרתו – הוא דבר שאיננו יכולים בכלל להשיג. כפי שניתן לדבר על 'המציאות בטוהרתה', כלומר מציאות כזו שאין דבר העומד מאחוריה, כך ניתן לדבר גם על 'העונג בטוהרתו'. כשהרמב"ם מדבר על מציאות ה', הוא אומר ש-" כל הנמצאים ... לא נמצאו אלא מאמתת המצאו" (יסודי התורה א, א), כלומר מציאותו היא הרקע של כל המצויים שבעולם – חוץ מאשר מציאותו שלו, ולכן לא ניתן להגדיר אותה באותה הגדרת מציאות כמו של דברים אחרים. המציאות הזו היא לא מערך וסוג של דברים אחרים. כל מצוי אחר הוא מצוי המוגדר על פי הוויות אחרות ונשען על הוויות אחרות, והן הולכות ונשענות זו על זו שלב אחר שלב – עד למדרגה של המציאות העצמית. באותו אופן, גם העונג העצמי הוא עניין שונה לגמרי, משום שאין שום דבר שיוצר אותו. הוא איננו עונג ממהו, אלא הוא העונג בעצמו, כהוויה נבדלת לעצמה.

לכן, בחינה זו של העונג העליון העצמי, גבוהה למעלה מעלה אפילו מחכמה עילאה. מדרגת העונג העליון היא מדרגה יותר גבוהה מכל הדרגות האחרות, אפילו מדרגת החכמה עילאה – שהיא העליונה

וביאור הדברים, היינו כי אנו רואים על דרך משל למטה שהתענוג מתפשט באריכות ורוחב יותר מכל הכוחות שבנפש. היינו שבכל הדברים התכלית והמכוון הוא מה שמתענג ושמח מזה, ולהפך ונגד זה הוא עניין צער וייסורים חס ושלום, שהם היפך התענוג. ואם כן זהו עניין טוב ורע, שהתענוג הוא נקרא טוב וחיות, כעניין "להחיות בהן נפש כל חי", דהפירוש לפיקוח ותענוג כמבואר באורח חיים בהלכות ברכות, והרי שבחינת תענוג זה נקרא גם כן חיות ממש. ועל דרך זה הוא כל עמל האדם, כמו העוסק במשא ומתן כדי להרוויח ולהתעשר לפי שתענוג שלו הוא מזה, ויש מי שמיגע את עצמו בחכמה לפי שמזה הוא התענוג שלו וכו'. וגם אנו רואים שיש מיני תענוגים רבים לאין קץ, כמו דרך כלל יש תענוג בחוש הטעם באכילת מאכל ערב המתוק לחיך, וגם בזה יש כמה וכמה מטעמים ומשקאות מינים ממינים שונים.

שיש לי מדבר מסוים, הוא למעשה המטרה שלשמה אני עושה אותו. זוהי תכלית הדוניסטית, שבמסגרתה אני עושה דבר מפני שאני נהנה ממנו. כמו שהוא יסביר, הנאה יכולה להיות ממינים שונים ובדרגות שונות, ובכל אופן – הטעם והעניין של ההנאה הוא הסיבה לכל הדברים. ולהפך ונגד זה הוא עניין צער וייסורים חס ושלום, שהם היפך התענוג. הצער הוא ההיפך מהתענוג, וזהו הדבר שממנו האדם נמנע.

אם כן, אדמו"ר הזקן אומר על שני העניינים הללו – התענוג והצער – שהם המרכיבים הראשוניים של כל מה שקורה בתוך מציאות החיים. ואם כן, זהו עניין טוב ורע. מבחינה זו יוצא שההגדרה העצמית, אבל גם ההגדרה הסובייקטיבית של טוב ורע, היא בעצם זה שטוב הוא מה שיוצר עונג והרע הוא ההיפך מזה. שהתענוג הוא נקרא טוב וחיות, והרע הוא ההיפך של אותו דבר. בתורה כתוב: "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב, ואת המוות ואת הרע" (דברים ל, טו), "ובחרת בחיים" (שם ל). הבחירה הזו היא

גם העונג העליון הוא איננו עונג ממשוהו, הוא עונג מעצם מהותו – עונג מעונג, ולכן זהו עונג עצמי שהוא בתכלית הפשיטות.

האורך והרוחב של התענוג

וממשיך אדמו"ר הזקן לעסוק בעניין התענוג. וביאור הדברים, היינו כי אנו רואים על דרך משל למטה, בעולם שלנו, שהתענוג מתפשט באריכות ורוחב יותר מכל הכוחות שבנפש. האורך כאן הוא במשמעות של משרעת, של אמפליטודה – כלומר הקצוות הרחוקים ביותר – מן הנקודה העליונה עד לנקודה התחתונה – שאליהם יכול דבר מסוים להגיע. הכוונה בכך שכוח התענוג מתפשט באורך, היא שההתחלה שלו היא ראשונית ביותר אבל הוא מגיע עד לדרגות הכי נמוכות, והכוונה בכך שהתענוג מתפשט ברוחב היא שהוא מתפצל לכל הפרטים, המבנים והצורות, ואין כוח אחר בנפש שמגיע לכל כך מקומות ושיש בו כל כך הרבה אופנים ופרטים.

היינו שבכל הדברים, התכלית והמכוון הוא מה שמתענג ושמח מזה. כלומר העונג

הנקודה היא רק שתפיסת העונג היא משתנה אצל כל אחד ואחד. האיש שהעונג שלו הוא הכסף, למעשה חי בשביל הכסף; אבל המטרה שלו היא העונג ולא כסף. הכסף הוא האמצעי שלו, כפי שנאמר לעיל – **שעונג נבנה מדבר חיצוני. ויש מי שמיגע את עצמו בחכמה, לפי שמזה הוא התענוג שלו וכו'.** ההבדל בין זה שמחפש כסף לבין זה שמחפש חכמה הוא לא הבדל במטרה הבסיסית של האנשים, אלא זהו הבדל באופן שבו אנשים מרגישים יותר חיות, או במלים אחרות: זהו הבדל באופן שבו אדם מסוים מתענג. יכול להיות תענוג מחכמה, יכול להיות תענוג מעושר – ויש עוד הרבה דוגמאות לדברים שאדם יכול להתענג מהם; אבל הנקודה היא שמה שהאדם משקיע בו את כל חייו, הוא דרגת העונג הגבוהה ביותר עבורו, וככל שיש לו דרגה או השגה יותר גבוהה בעונג, כך הוא בעצם חי בשביל מטרה 'גבוהה' יותר.

זהו בעצם צד ה-'אורך' של העונג, כיוון שכאן העונג נמצא כמניע מרכזי בכל הדרגות – נמוכות כגבוהות, מלמעלה למטה. הוא בעצם השורש הראשון, הדבר שאותו אני בעצם מחפש בכל החיפושים האחרים.

כעת הוא מדבר על 'רוחב' העונג – שיש מרחב גדול של אופנים וסוגים של עונג. וגם אנו רואים שיש מיני תענוגים רבים לאין קץ, למשל כמו דרך כלל יש תענוג בזמן האכילה בחוש הטעם, באכילת מאכל ערב המתוק לחיך, וגם בזה יש כמה וכמה מטעמים ומשקאות, מינים ממינים שונים. אף שזה לא העניין כאן, יש עולם שלם של תענוג מחוש הטעם. העונג מחוש

איננה בין טוב ורע, אלא בין החיים והמוות. תמצית ההגדרה והשאלה של 'מהו הטוב', תלוי במה הוא טוב עבורי, ממה אני שואב עונג. זאת אומרת שהשאלה של מהי דרגתו של העונג שמדובר עליו, נוגעת ליכולת להבחין בין עונג מעוות, בין דבר שהוא לא טוב באמת, לבין דבר שהוא טוב באמת. בכל אופן, התמצית היא שכל הדברים הללו עומדים על העונג העצמי.

וכעניין שאומרים בברכה: "להחיות בהן נפש כל חי", שזוהי ברכה שמברכים אחרי שאוכלים כל מיני סוגים שונים של מאכלים, **דהפירוש של 'להחיות'** הוא איננו בהכרח במובן נתינת חיים, אלא לפיקוח ותענוג, **כמבואר בשולחן ערוך, באורח חיים בהלכות ברכות.** כלומר 'להחיות בהן נפש כל חי', פירושו: 'לענג בהן נפש כל חי', וזה כולל גם את החיים עצמם וגם מופעים שונים של התגלות של חיים, של כל מיני דברים שיש בהם עונג – קטן או גדול – ועליהם יש את הברכה הזו. **והרי שבחינת תענוג זה נקרא גם כן חיות ממש.** יוצא, שתמצית החיים והעונג הם אינם שני דברים שונים, אלא הם בעצם שני פנים של דבר אחד. תמצית החיים היא העונג, והתמצית הראשונית של העונג הם החיים בעצמם.

ועל דרך זה הוא כל עמל האדם. כלומר כל מה שהאדם עושה הוא כדי לחיות, או באופן אחר – כדי להתענג. כמו העוסק במשא ומתן כדי להרוויח ולהתעשר, לפי שתענוג שלו הוא מזה. האיש שעוסק ועובד קשה כדי להרוויח ולהיות עשיר, עושה זאת מפני שהוא רודף אחרי עונג.

יש תענוג בחוש הריח והוא מין תענוג אחר מהתענוג שבחוש הטעם, וכן יש תענוג בדיבור שמתענג מצחות הלשון, הגיון ומליצה ודקדוק, או אפילו ממילתא דבדיחותא, או משאר דיבורים שחפץ לדבר, ואפילו דאגה בלב איש ישיחנה לאחרים על ידי זה יוצא הדאגה והצער. הרי על כורחן שמתענג מדיבור זה, ועל ידי זה נדחה הצער שהוא היפך התענוג. וכן יש תענוג בשמיעה, ששמיעת קול נאה, זמרא דפומא, או כלי זמר ערב, וכהאי גוונא; וכן בראייה יש תענוגים רבים; וכל שכן בתענוג שבשכל ובמידות וכו'.

המליצה והדקדוק'. האדם עומד ומתמוגג מהצורה שבה בנוי המשפט – וגם זה הוא סוג נוסף של תענוג. או אפילו ממילתא דבדיחותא. סוג אחר של עונג הוא כשאדם שומע בדיחה; זוהי לא הנאה מהמושלמות הדקדוקית של המשפט, אלא ממליצה מסוימת שאותו אדם למשל לא שמע בחייו.

או משאר דיבורים שחפץ לדבר. זאת אומרת שלפעמים יכול להיות עונג מדיבור יפה, לפעמים הוא יכול להיות מדיבור מבדח, ולפעמים הוא יכול להיות גם מדבר שאני רוצה להגיד אותו. עצם פעולת הדיבור יכולה ליצור עונג, כיוון שיכולה להיווצר איזושהי הרגשת שלמות. ואפילו דאגה בלב איש ישיחנה לאחרים, ועל ידי זה יוצא הדאגה והצער. הרי על כורחן שמתענג מדיבור זה, ועל ידי זה נדחה הצער – שהוא היפך התענוג. יש גם עניין של אדם שיש לו מועקה והוא מספר אותה לאחרים, ועצם סיפור הדברים הוא בעצמו תענוג מיוחד, כיוון שאני מוציא מתוכי משהו שמעיק עליי. התענוג הזה הוא איננו בפתרון של הבעיה, אלא בעצם הדיבור. לפני כן אדמו"ר הזקן הזכיר את התענוג שיש בחוש הטעם ובחוש הריח, ואז הוא עבר לעסוק בדיבור – התענוג שיש מהמכניקה ומהמהות של הדיבור של

הטעם הוא סוג מסוים של תענוג, והוא למעשה מתפרס בכל מרחב הגסטרונומיה: לכל משקה ומשקה יש סוג שונה של טעם, וממילא סוג אחר של עונג שאפשר לשאוב מתוכו. כך שיוצא שאפילו בתוך התענוג של שתיית יין יש סוגים שונים של תענוג, בגלל שיש כל כך הרבה סוגים של יינות בעולם. אם כן התענוג לא נמצא רק בכמה חושים, אלא גם בתוך כל חוש הוא מתפרט עוד ועוד.

יש תענוג בחוש הריח, והוא מין תענוג אחר מהתענוג שבחוש הטעם, וגם בחוש הריח יש תענוגות מסוגים שונים, בגלל שיש כל כך הרבה ריחות שכל אחד יוצר סוג אחר של הנאה; ולמרות שהם כולם נכללים בחוש הריח, הם נבדלים אחד מהשני באופן שמתענגים מהם.

וכן יש תענוג בדיבור, שמתענג מצחות הלשון, הגיון ומליצה ודקדוק. כאן לא מדובר על תענוג השכל, אלא על תענוג הדיבור: יכול להיות אדם שלא נהנה מהמשמעות של הדיבורים, אלא מהיופי של הדברים. זו אולי הנשמה של צרפת – זה לא משנה מה האדם אומר, אלא העניין תלוי בכמה יפה הוא אומר את הדברים. כלומר יכול להיות דיבור 'יפה', והעונג שנובע ממנו איננו קשור לשכל ולעניין שיש בדיבור, אלא ל-'צחות הלשון, הגיון,

מוגבלות, לעומת מערכת העונג – שיש לה אורך מן הקצה עד הקצה. כל אובייקט במציאות יכול להיות אובייקט של עונג, ואין זה תלוי במהותו של האובייקט – אם הוא גבוה או נמוך, כזה או אחר; כל דבר בעולם יכול להיות נושא של תענוג. מצד אחד התענוג הוא הגדרה כללית, אבל מצד שני הוא חוויה פרטית שהווייתה משתנה מעניין לעניין, והיא מתפרטת לפרטים ולאופנים שונים, ואילו לעניינים אחרים בנפש אין אורך ורוחב כאלו.

הנקודה שאדמו"ר הזקן בעצם רוצה לדבר עליה כאן היא שהכוח של התענוג כל כך קשור עם עצם החיים, ולכן יש לו היקף כל כך גדול. התענוג הוא איננו דבר השייך לתכונה מסוימת אלא הוא שייך לעצם החיים עצמם, ומשום כך הוא יכול לחול על כל דבר. כל דבר שבמציאות יכול להיות אובייקט של עונג – כל דבר בכל היקף. עניין נוסף הוא שהתענוג הוא לא סתם נושא שאני מתעסק בו, אלא הוא בעצם מרכז השאיפה שלי. ההבדל בין אנשים שהולכים בכיוונים שונים נובע מהשאלה ממה הם שואבים עונג.

העונג הוא לא רק עניין טבעי, אלא יש גם חינוך של עונג מסוים. למשל, יש חינוך שמחנכים על ידו את חוש השמיעה. באופן בסיסי את הדברים שכנראה לכל אחד יש סוג של הנאה מהם – כמו למשל הרמוניות טבעיות, שהן כנראה נחשבות ליפות ויוצרות עונג בכל מקום; אבל מעבר לכך יש דברים מורכבים יותר, שכדי להתענג מהם צריך ללמוד אותם. הכוונה כאן היא לא ללימוד טכני, שהרי אדם יכול לדעת מהו כל ביטוי ועדיין לא להתענג,

דיבור, שהם כוללים בתוכם כמה וכמה אופנים של תענוג.

וכן יש תענוג בשמיעה, ששמיעת קול נאה, זמרא דפומא, שירה של הפה, או כלי זמר ערב, וכהאי גוונא. כלומר גם בתענוג שנובע מחוש השמיעה יש פרטים ופרטי פרטים של העונג. וכן בראייה יש תענוגים רבים. גם בראייה יש כמה וכמה סוגי תענוגים, שבנויים מאופנים וצורות שונות - הרמוניה ודיסהרמוניה, צבעים וגוונים, צורות מיוחדות וכן הלאה.

וכל שכן בתענוג שבשכל ובמידות וכו'. מעבר לעונג שיש מכל החושים, יש גם את העולם הפנימי של התענוג שיש בשכל. עד עכשיו אדמו"ר הזקן דיבר על מכניזמים, ויש עוד כאלה וכיוצא בהם; כאן, הוא עובר מעבר למכניזמים – לתכנים, לאמוציה. לכל אמוציה יש תענוג ממין אחר, ובאותו אופן יש גם תענוג שבשכל, תענוג שהוא מעצם המחשבה – וגם כאן יש בעצם מרחב עצום של תענוגים ממינים וסוגים שונים.

זהו בעצם העניין של ה-'אורך' וה-'רוחב' של התענוג, העניין של המרחב העצום שיש לו. מבחינת האורך, התענוג מגיע לכל נקודה של מציאות, בין שהיא גבוהה ובין שהיא נמוכה; ומבחינת הרוחב, הוא נמצא בריבוי גוונים. יש דברים שניתן למשש ויש דברים שלא ניתן למשש, אבל העונג הוא דבר שאיננו מוגבל לחוש המישוש; יש דברים שהם מושכלים ויש דברים שאינם מושכלים, אבל אדם יכול להתענג גם מאלה וגם מאלה. זאת אומרת שמהבחינה הזאת, מערכות השכל ומערכות החושים הן הרבה יותר

והנה, כל תענוגי העולם הזה הם רק ממה שנפל בשבירת הכלים, והוא פסולת ממש לגבי תענוג העליון, וכנודע מעניין "יהי רקיע וכו' מבדיל בין מים למים". ולכן אין ערוך כלל וכלל כל תענוגי עולם הזה אלף שנה, לגבי התענוג שעה אחת בגן עדן התחתון, מה שהנשמות נהנין מזיו השכינה. וכמאמר רבותינו ז"ל: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה", דהיינו אפילו חיה בעולם הזה אלף שנה בתענוג גדול וכל טוב, אין זה נחשב אפילו נגד שעה אחת של הקורת רוח שבעולם הבא, לפי שהוא תענוג באופן אחר ומעלה עליונה לאין קץ על מהות התענוג היותר חשוב שבעולם הזה.

שבאמת הכל; אז הוא אומר שהוא היה רוצה לחמנייה מרוחה בחמאה. מה העניין? הנקודה היא שיכול להיות ששיא העולם של אדם מסוים – לפי חייו ולפי עניינו – מצוי בדרגה הזאת. זה מראה על עניין נמוך מאוד, ויש רחמנות גדולה על מי שאיננו יכול להגיע לסוג אחר של תענוג.

זהו בעצם העניין של "ובחרת בחיים" – העניין הוא ההעלאה, של עידון החוש, של הבחנה שלמה יותר בין טוב ורע; של הבחנה בין עונג נמוך לעונג גבוה, ובעקבות כך הבנה מהו טוב. בהמשך ידובר על ההבדל בין 'תענוגות של מטה' ו-'תענוגות של מעלה', מהו עולם הזה ומהו עולם הבא, ומה היחס ביניהם – בהקשר של התענוג.

תענוגי העולם הזה והעולם הבא

בשיעור הקודם דובר כמעט על 'הדוניזם', והתמצית הייתה שהעונג הוא האלמנט המרכזי בתוך כל המציאות. עוד נעמיק בכך, אבל התמצית היא שהתענוג מתפשט לאורך ולרוחב יותר מאשר כל שאר החושים והכוחות של האדם. 'אורכו' של העונג יכול להגיע הן מתוך הדברים הכי

אלא העניין הוא החינוך לעונג. וכשם שיש חינוך לעונג משמיעה, כך גם יש למשל חינוך לעונג מחוש הטעם. יש תרבויות, ומעידים על כך ספרי הבישול הרבים, שיש עניין של 'הבישול הגדול' בכמה וכמה ארצות. רוב האנשים יגיבו באופן חיובי לטיפת דבש ששישמו להם בפה, אבל היחס שלהם לטעמים מורכבים יותר יהיה שונה, מפני שכדי להתענג מטעמים שכאלה אני צריך ללמוד ולהתחנך. זוהי למשל האואנולוגיה – תורת היין – שכולה מבוססת על כך שאדם חייב ללמוד מה הוא 'יין טוב', ויש אנשים שמשקיעים את כל חייהם בלהבין איזה יין הוא יין טוב. הנקודה הזו מתקשרת למה שהוא ידבר בהמשך על העולם הזה והעולם הבא. אדמו"ר הזקן ידבר על כך שיש שאם אדם נהנה מהנאות העולם הזה וזהו כל תחום ההנאה שלו, הרי שהוא נמצא בדרגה נמוכה מאוד של השגה, והוא כמו אדם ש-'קצה' העונג שלו הוא היכולת לאכול. יש סיפור של י.ל. פרץ, 'בונצ'ה שוויג', שבו מביאים את אחד מעניי עולם לגן עדן ואומרים לו שעכשיו הוא בגן עדן, והוא יכול לשאול כל מה שהוא רוצה. הוא מהרהר וחושב, ושוב שואל אם באמת ובתמים יתנו לו כל דבר, ואומרים לו

הוא היום השני, שבו נעשה הרקיע שמבדיל בין המים העליונים למים התחתונים. באופן מקיף יותר, ביום השני נעשתה המחיצה שמבדילה בין מעלה ומטה. עד אז אין מחיצה כזאת, ולכן מבחינה מסוימת המעלה והמטה הם הוויה אחת, ואילו מבריאת הרקיע ואילך כבר יש דבר שחוצץ בין מה שנמצא מעל לרקיע ומה שנמצא מתחתיו, בין דברים של מעלה ודברים של מטה. לכן, מאותה שעה ההבדלה בין עולם עליון לעולם תחתון היא הבדלה מהותית. כבר הזכרנו בעבר את הבכייה של המים התחתונים על כך שהם רוצים להיות לפני המלך – והבכייה הזו נובעת מכך שהם רחוקים ושיש מרחק בין מעלה ומטה.

ולכן אין ערוך כלל וכלל כל תענוגי עולם הזה, אפילו אם הם נמשכים אלף שנה, לגבי התענוג של שעה אחת בגן עדן התחתון, מה שהנשמות נהנין מזיו השכינה. וכמאמר רבותינו ז"ל: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה" (אבות ד, יז), כלומר אותה שעה של עונג בעולם הבא שקולה כנגד כל חיי העולם הזה. ומה הכוונה ב-'כל חיי העולם הזה'? דהיינו אפילו חיה בעולם הזה אלף שנה בתענוג גדול וכל טוב, גם אם ניקח את כל חיי העולם הזה, את כל העונג שיש בעולם הזה, ונחיל אותו על כל כמות זמן שנרצה – אין זה נחשב אפילו נגד שעה אחת של הקורת רוח שבעולם הבא. מדוע? לפי שהוא תענוג באופן אחר ומעלה עליונה לאין קץ על מהות התענוג היותר חשוב שבעולם הזה.

דקים ונעלים שיש בנפש, והן מתוך הדברים הכי שפלים ונמוכים שיש באדם. גם באלה וגם באלה יכולה להיות תחושה של תענוג, ואין שום חוש אחר בנפש האדם שיכול להתפשט בהיקף עצום כזה, מן הקצה אל הקצה. מובנו של 'רוחב' התענוג הוא שלעונג יש אופנים פרטיים שמפורטים יותר מכל שאר הכוחות שבנפש. בכל סוג מרכזי של עונג – אכילה, שתייה, ראייה, מחשבה וכן הלאה – יש סוג שלם של חוויה, ויש פרטים ופרטי-פרטים שהולכים ומתפרסים כמעט ללא-שיעור.

והנה, כל תענוגי העולם הזה הם רק ממה שנפל בשבירת הכלים. כמו שאר ענייני העולם הזה, התענוגים הללו הם בעצם שברים של המציאות של מעלה, הם נפלו בשבירת הכלים יחד עם האורות העליונים – שהם אלו שמחיים את המציאות. זאת אומרת שכל החיות שיש בעולם הזה היא איננה אלא מאותם הדברים שנפלו בשבירת הכלים.

והוא פסולת ממש לגבי תענוג העליון, לגבי מה שנמצא במדרגה העליונה, וכנודע מעניין "יהי רקיע וכו' מבדיל בין מים למים" (בראשית א, ו). בריאת העולם מתחילה אחרי השלב של התוהו, שהוא חוויה אחדותית, הוויה בלי שום חציצה, שבה הכל נמצא בבת-אחת ובמקום אחד; בתהליך הבריאה הווית העולם הולכת ומתפרטת, היא מתמינת. חלק מהעניין של הבריאה הוא שמתוך המציאות המהותית הראשונית של התוהו, כביכול יוצאים ומתפרטים כל היצורים, הגדולים והקטנים. חלק בסיסי מאוד בתהליך הזה

וכמו שאנו רואים למטה בתענוגי העולם הזה, שהתענוג שבשכל על דרך משל הוא מהות תענוג אחר לגמרי מהתענוג שבחוש הטעם, וכן על דרך זה התענוג שבראייה וכו', הרי יש בבחינת התענוג כמה אופנים שונים זה מזה לגמרי. על דרך זה מובן שהתענוג אפילו בגן עדן התחתון הוא מהות תענוג באופן אחר, מה שאין ערוך אליו כלל כל עניני התענוגים שבעולם הזה. ולכן אמרו רבותינו ז"ל גבי אלישע אחר: "מוטב דלידייניה ולייתי לעלמא דאתי", אשר כדאי כל ייסורי גיהנום כל י"ב חודש, מה שאש שלנו אחד מששים באש של גיהנום – בשביל שיקבל העונג גם בגן עדן התחתון. אבל גן עדן העליון הוא תענוג עליון למעלה מעלה מגן עדן התחתון, עד שיש נהר דינור המפסיק ביניהם, שצריך לטבול בו

בעצם מהות אחת. מבחינה זו, העונג הגדול ביותר שיש בחיים הוא העונג של עצם החיים, אלא שאיננו חשים בו משום שאנחנו נולדים אליו וממילא אין לנו תחושה של הכרת העונג הזה. מתי יש תחושה כלשהי של העונג? כאשר אדם נמצא בסף; למשל אדם שעומד לטבוע ויוצא מזה – זהו סוג של עונג שאיננו מגיע מאיזשהו דבר, אלא מהחיים בעצמם, מאותה זהות שיש בין החיים והעונג. מכיוון שגם החיים שלנו הם מוגדרים ומוגבלים, הרי שכל העונג שאנחנו יכולים להוציא מחיי העולם הזה ומהחיוניות שלו, הוא לא יגיע לשעה אחת של עונג של העולם הבא – כיוון שזהו עונג ממין אחר, סוג אחר של עונג.

וכמו שאנו רואים למטה בתענוגי העולם הזה, שהתענוג שבשכל על דרך משל, הוא מהות תענוג אחר לגמרי מהתענוג שבחוש הטעם, וכן על דרך זה התענוג שבראייה וכו', הרי יש בבחינת התענוג כמה אופנים שונים זה מזה לגמרי. אדמו"ר הזרן בעצם רוצה להסביר שההבדל בין עונג לעונג הוא לא רק כמותי. יש דברים שאפשר לבנות אותם בסקלה שמבוססת על דרגות

מדוע מדובר כאן על העניין של חוסר היחס בין התענוגים הללו? קודם כל, העונג שלנו בתוך העולם הזה, כמו כל שאר ההוויות שלנו, מוגבל על ידי כלי הגוף. כל מה שאנחנו יכולים להגיע אליו הוא מוגבל, כיוון שאנחנו נמצאים בתוך גוף. אנחנו מוגבלים מעצם מהותם של הדברים על ידי השגות הגוף, כיוון שגם המוח שלנו הוא מוח אנושי – שהוא בסך הכל הוויה ביולוגית עם גבולות; כמה שהמוח האנושי יוכל להכיל, עדיין יהיו גבולות ליכולתו. משום כך, כל מה שהנפש תעשה בעולם הזה יהיה מוגבל לפי גודלו של הכלי; אבל כשהנפש איננה נמצאת בתוך הגוף, כאשר היא כבר איננה כבולה בכבלים ובהגדרות הללו – היא כבר יכולה לקבל דברים לאין שיעור.

הבדל אחר, שהוא בעצם מהותם של הדברים, הוא שיש דברים שאינני יכול לתאר לעצמי משום שאני כבול, מוגדר ומוגבל בתוך גופי; ועדיין, יש דבר שהוא מעבר לזה. ישראל – אם אינם נביאים בני נביאים הם, וכשאומרים 'לעשות חיים', הם מתכוונים למה שמדובר עליו כאן – לזהות שבין החיים והעונג, לכך שהם

ממה שיש לי בעולם הזה; אבל אני עדיין לא יכול להשוות בין התענוגים הללו, כיוון שהם שני דברים שהם לא ברי-השוואה, הם לא מאותו המין והסוג. אינני יכול להשוות שני חומרים שונים מבחינת המהות הפרטית שלהם. אני יכול לדבר על דבר יותר כחול או פחות כחול, ואני יכול לדבר על מספר יותר גדול או יותר קטן, אבל אינני יכול להשוות בין 'כחול' ו-'מספר'.

ולכן אמרו רבותינו ז"ל גבי אלישע אחר. חכמים התפללו עליו מפני שהוא היה כביכול באמצע – הוא לא נדון בגיהנום מפני שתורתו הגנה עליו, והוא לא הגיע לעולם הבא בגלל חטאיו. ולכן אמרו חז"ל ש-"מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי" (חגיגה טו:) – מוטב שידונו אותו בכל העונשים שאפשר לדון אותו, ושיבוא לחיי העולם הבא. ומכאן מובן אשר כדאי כל ייסורי גיהנום כל י"ב חודש, שכתוב שזהו הזמן המקסימלי בגיהנום (משנה עדויות ב, י), מה שאש שלנו זה אחד מששים באש של גיהנום – בשביל שיקבל העונג גם בגן עדן התחתון. זאת אומרת שכדאי שידונו אותו כמה שצריך בגיהנום – ולו רק כדי להיכנס לעולם הבא. זאת אומרת שזה שלא דנו את 'אחר', זהו בעצם עונש גדול יותר – שהרי גן עדן התחתון שקול לא רק כנגד כל חיי העולם הזה אלא גם כנגד כל ייסורי גיהנום.

אבל גן עדן העליון הוא תענוג עליון למעלה מעלה מגן עדן התחתון, עד שיש נהר דינור המפסיק ביניהם, שצריך לטבול בו. אומרים שהנשמות שיוצאות מגן עדן התחתון צריכות לטבול בנהר דינור, בנהר

מסוימות, ואז אני יכול לומר על דבר מסוים שהוא גדול ועל דבר אחר שהוא עוד יותר גדול, ואז יהיה איזשהו ערך ויחס בין דבר לדבר. אבל יש דברים שאין ביניהם שום ערך, כלומר שלא ניתן להעריך אותם באותו האופן. למשל, התענוג שיש באכילה והתענוג שיש במחשבה טובה – הם אמנם שניהם סוגים של עונג, אבל הם לא נמצאים באותה סקלה. העניין כאן הוא לא שתענוג אחד הוא יותר גדול מתענוג אחר, אלא שהם בכלל לא נמצאים באותה מערכת שניתנת להשוואה; לא ניתן לומר שאידיאה מסוימת שווה לארוחה טובה במסעדת חמישה כוכבים. לא ניתן להשוות בין הדברים הללו, כיוון שההשוואה איננה רלוונטית בהקשר הזה. יש סוגים שונים של עונג ואני יכול להעדיף סוג אחד על פני השני, אבל זה לא אומר שאפשר להעמיד אותם יחד באיזשהו סולם.

על דרך זה מובן שהתענוג אפילו בגן עדן התחתון, שהוא מדרגה נמוכה בגן עדן, הוא מהות תענוג באופן אחר, מה שאין ערוך אליו כלל כל עניני התענוגים שבעולם הזה. איך אפשר להגיד שכשאני אוסף את כל חיי העולם הזה – לא רק את החיים שלי, אלא אפילו את מכלול התענוגים שיש בעולם – הוא עומד באיזשהו ערך לתענוג של חיי העולם הבא? העונג של העולם הבא הוא עונג מסוג אחר, ממין כל כך שונה שאני לא יכול להשוות אליו את התענוגות האחרות. גם בעולם הזה אני יכול להתענג בתענוגים שונים לגמרי זה מזה, ואני יכול להשיג את זה שיש סוג שונה של תענוגים

כדי לשכוח התענוג שבגן עדן התחתון בבואו לגן עדן העליון כדי שלא יבלבלנו שם, עיין מה שנתבאר מזה בתורה אור בד"ה "מראיהם ומעשיהם". ועל דרך זה יש עליות לאין קץ וכו', "יהללוך סלה". והכל הוא רק בהתפשטות הארה משמו יתברך.

ויש שיטות מיוחדות שגורמות לשכוח את הטעם של היין הקודם.

באותו אופן, כאשר הנשמה באה מגן עדן התחתון היא צריכה לעבור עוד פעם מעין גיהנום, כדי שהיא תשכח את כל גן עדן התחתון ושהוא לא יבלבל את גן עדן העליון. כתוב בספרים שגם המעבר של הנפש מן העולם הזה לעולם הבא כרוך באותו סוג של משבר השכחה, משום שאם הנפש איננה שוכחת היא איננה יכולה להגיע לעולם אחר. מדובר על כך שאם הנפש יוצאת מן העולם הזה אבל היא לא ניתקה את עצמה מהזיכרונות שיש לה מהעולם הזה, היא כביכול ממשיכה במשך תקופה מסוימת להיות במעין עולם ממוצע – שהוא לא העולם הזה והוא לא העולם הבא. ככל שאדם היה יותר קשור בגופו כך הוא פחות משיג דברים אחרים; הוא לא יכול להבין שום מציאות אחרת, ולכן כל מה שהוא יקבל יהיה על פי התבנית שלו ודרך העיניים שלו.

כל מי שמכיר אמריקאים יודע שאחת הבעיות שלהם, בכל מדינה שהם מגיעים אליה – וזה כולל סוציולוגים, פולקלוריסטים ופוליטיקאים – היא שהם רואים השתקפות של אמריקה. הם מיד מטילים את הדמות של אמריקה על המקום שהם מגיעים אליו, ולכן הם רואים מעין 'אמריקה קטנה' בכל מקום שהם מגיעים אליו. יש מהם שזוכים

של אש, כדי להגיע לגן עדן העליון, כדי לשכוח את התענוג שבגן עדן התחתון בבואו לגן עדן העליון, כדי שלא יבלבלנו שם, עיין מה שנתבאר מזה בתורה אור בד"ה "מראיהם ומעשיהם". העניין הוא שכאשר אדם צריך לעבור לדרגה שונה לגמרי, אחד משלבי המעבר הוא הניסיון לשכוח את מה שהוא ידע, ואם הוא לא שוכח – הרי שכל הידיעות הקודמות שלו מבלבלות אותו בדברים החדשים שהוא לומד, ובפרט אם יש איזשהו יחס וקשר בין הדברים הללו.

זוהי בעצם גם אחת הבעיות של אנשים שצריכים ללמוד שתי שפות דומות, או שעוברים משפה אחת לשפה דומה. הבעיה היא שכדי שהם יוכלו ללמוד את השפה החדשה הם צריכים לשכוח את מה שהם ידעו, ואם הם אינם שוכחים הם כל הזמן עוברים משפה אחת לשנייה, ולמעשה הם כל הזמן מבולבלים. אחד הפתרונות לבעיה הזו הוא לנסות באיזשהו אופן לשכוח את מה שכבר יודעים. הנקודה הזו נכונה בכל מעבר שיש לאדם מחויה אחת לאחרת, משום שכל חויה משאירה סוג של רושם שאינו נמחק מיד, וכדי לעבור לרושם אחר צריך לעבור איזושהי חויה של שכחה. להבדיל כמה הבדלות, יש אנשים שמקצועם הוא לטעום יין, ואחת מהבעיות שלהם היא איך לשכוח את הטעם של היין הקודם,

מקור התענוגים - אורו וזיוו יתברך

ואמנם עד כאן דובר רק על שתי מדרגות – גן עדן התחתון וגן עדן העליון, אלא שעל דרך זה יש עליות לאין קץ וכו', וכמו שנאמר: "יהללוך סלה" (תהילים פד, ה), ש-סלה' פירושו: נצח. זאת אומרת שאין סוף לעלייה בדרגות. באותו אופן, כתוב שאין לצדיקים מנוחה גם בעולם הבא (ברכות סד.) – משום שהם ממשיכים לעלות מדרגה לדרגה, מגן עדן אחד לגן עדן גבוה יותר.

והכל הוא רק בהתפשטות הארה משמו יתברך. כל העולמות, שכל אחד מהם הוא בסדר גודל אחר של עונג – הם בעצם ההארה והזיו האלוקי שעובר דרגה אחר דרגה, מעלה אחר מעלה. אנחנו כבר לא מדברים בדיוק על המעלות הללו משום שאנחנו מאבדים קורלציה איתן, ולכן הן נעשות חסר משמעות עבורנו. אפשר לדבר על גן עדן התחתון משום שהוא כביכול המדרגה שמעל למציאות שלנו; ולכן אפשר לומר שמעל לדרגה של המציאות שלנו יש דבר מסוים, משהו שהוא גבוה יותר. ואמנם יש למעלה עוד ועוד מדרגות, אלא שהן לא משמעותיות עבורנו. בתוך הספקטרום שאנחנו רואים, יש את המציאות שלנו – שהיא בעצם הדברים שאותם אנחנו רואים; אבל מעבר לזה – באולטרה-סגול ובאינפרה-אדום – יש גלים קצרים מידי או ארוכים מידי, ואותם אנחנו כבר לא מסוגלים לראות. אם כן, לגלים שהם קרובים לספקטרום שלנו אנחנו עדיין יכולים לתת שמות, אבל לפסים הרחוקים יותר אין שום משמעות בשבילנו. יש גלים נוספים שאפשר להגיד

למעלה גבוהה, והם עוברים איזשהו תהליך של שכחה. האדם שוכח שלא כל העולם הוא תבנית המקום שבו הוא גדל, אלא שיש גם עולמות אחרים עם מושגים אחרים. במידה מסוימת, זהו התהליך שקורה לנפש כשהיא עוברת לעולם אחר, כיוון שבהתחלה היא עדיין קשורה וכרוכה במושגים הראשוניים שלה.

כפי שכבר הזכרתי, מספרים שהיה אדם אחד – איש פשוט – שזכה לגן עדן, כיוון שהוא הציל פעם כמה נפשות מישראל. כשהוא הגיע לגן עדן שאלו אותו מה הוא רוצה, וכיוון שהוא היה בעל עגלה הוא ענה שהיה רוצה מרכבה עם שישה סוסים ודרך טובה. כיוון שזה מה שהוא ביקש אז זה מה שנתנו לו, וכך יצא ששנה אחרי שנה הוא יושב ונוהג במרכבה שלו בעולם הדמיון, וכדי לעלות למדרגה אחרת – הוא זקוק לרחמים. זאת אומרת שכדי שאדם יצא ממסגרת של מציאות אחת, הוא צריך לעבור שלב מייסר של שכחה.

חז"ל אמרו על שלושה דברים שהם אינם נקנים אלא על ידי ייסורים – תורה, ארץ ישראל והעולם הבא (ברכות ה.). חלק מהייסורים הללו הוא בעצם העניין של קניית עולם אחר; כדי לקנות עולם אחר, אני זקוק למשהו שישכיח ממני את העולם הקודם. כדי לקנות את שלושת העניינים הללו – תורה, ארץ ישראל וחיי העולם הבא – צריך לעבור תהליך של שכחה, תהליך של ניתוק מתוך מציאות אחת כדי שיהיה אפשר להגיע למציאות אחרת ולהשיג ולקבל אותה. למעשה, אפשר גם לראות את הדברים הללו בתוך האדם בעצמו, בנוגע לכל מיני עניינים.

וזוהו עניין 'סלה', שהוא מורה על התגלות הארה מעתיק המלוּבש בבינה, עיין בפרדס בערכי הכינויים ערך סלה, ובזוהר פרשת ויקרא דף כ עמוד א, ובמקדש מלך שם. והיינו כי מקור כל התענוגים הוא בחינת אורו וזיוו יתברך. וזהו עניין "נהנים מזיו השכינה", והיינו כי כל התענוגים הנ"ל הם התלבשות הארת התענוג בחכמה ובינה, שמזה נמשך בגן עדן איזה הארה וגילוי, והארת התענוג הנמשך בחכמה ובינה נמשך מבחינת אור אין סוף ברוך הוא, הוא בחינת שמו יתברך, שהוא מקור התענוגים, היינו עצם התענוג, שלא כעניין התענוג מדבר שחוץ ממנו כנזכר לעיל, כי אם שבחינת אור אין-סוף הוא עצמו תענוג אין-סוף ממש. וזהו "כי עמך מקור חיים", פירוש מקור חיים ממש של כל העולמות, וגם על דרך פירוש "להחיות בהן נפש כל חי", דהיינו בחינת תענוג כנזכר לעיל, שהמקור לכל זה הוא בחינה הנקראת 'כי עמך', היינו שמו יתברך. אבל מהותו ועצמותו יתברך אין שייך בו לומר כלל שהוא מקור להשפעת החיים והתענוג שבעשר ספירות ובעולמות, כי אם מקור זה הוא מבחינת "כי עמך" וכו'.

ג. והנה המצוות הם רצון העליון.

ובינה, שמזה נמשך בגן עדן איזה הארה וגילוי. בסופו של דבר, כשהזיו האלוקי עובר דרך התגלות מסוימת, כאשר הוא מצטמצם בדרגה כלשהי, כמו למשל העניין של "ביר"ד נברא העולם הבא" – אז כשהנשמות מגיעות למעלה-מעלה הן יכולות להגיע לנקודה של חפיפה והן יכולות להשיג את זיו השכינה וליהנות ממנו. אינני יכול ליהנות מדבר שהוא מעבר לתחום שלי, ולכן כדי שנשמה תוכל להנות מזיו השכינה היא צריכה להיות במדרגה של הנאה ממנו. במובן מסוים, זהו תהליך זיכוך הנפש בעולם הזה: הנפש מתחנכת לקבל השגות גבוהות, משום שאם היא תישאר בתחום שלה היא לא תוכל להשיג את הדברים העליונים; כדי שהנפש תוכל להשיג את ההארה שהמאור העליון מאיר, היא צריכה לעבור תהליך של חינוך.

אותם – קרני רנטגן, גלים אלקטרו-מגנטיים וכן הלאה, והם כולם חלק מספקטרום אחד גדול – אבל אין להם משמעות בשבילנו, למשל במובן הזה שאני לא יודע איזה צבע יש לגלים מגנטיים של מגנט מסוים.

אם כן, חיי העולם הזה הם החלק התחתון של אותם אורכים שאנחנו מסוגלים להשיג, שהם בעצם הדברים שנמצאים מתחת לרקיע, שהם שברי המציאות העליונה. וכעת הוא חוזר לתחילת הדברים: וזהו עניין 'סלה', שכמו שכתוב בפרדס הוא מורה על התגלות הארה מעתיק המלוּבש בבינה, עיין בפרדס בערכי הכינויים ערך סלה, ובזוהר פרשת ויקרא דף כ עמוד א, ובמקדש מלך שם. והיינו כי מקור כל התענוגים הוא בחינת אורו וזיוו יתברך, וזהו עניין "נהנים מזיו השכינה", והיינו כי כל התענוגים הנ"ל הם התלבשות הארת התענוג בספירות חכמה

מתענגים מאיזשהו דבר אלא שזהו העונג בעצמו, החיים בעצמם. פירוש אחד, הוא שהכוונה היא למקור חיים ממש של כל העולמות, שעמך נמצא המקור של החיים, הקיום של כל העולמות כולם. וגם על דרך פירוש "להחיות בהן נפש כל חי", וכפי שהוסבר לעיל, שהכוונה היא לגרום עונג לנפש כל חי, שגם שם נמצא אותו זיהוי של חיים ועונג, דהיינו בחינת תענוג כנזכר לעיל, שהמקור לכל זה הוא בחינה הנקראת 'כי עמך', היינו שמו יתברך. כפי שכבר נאמר בהתחלה, לא כתוב "כי אתה מקור חיים", אלא "כי עמך מקור חיים" – הרי שמקור החיים נמצא אתך, סמוך לך. אבל מהותו ועצמותו יתברך אין שייך בו לומר כלל שהוא מקור להשפעת החיים והתענוג שבעשר ספירות ובעולמות. לא שייך לומר ש-'אתה מקור חיים' אפילו בגדר של הפלגה והרחקה, שכן שום דבר איננו יכול להתייחס אליו. כי אם מקור זה, כלומר מה שממנו נובע הקיום, הצד הפנימי של הקיום – הוא מבחינת "כי עמך" וכו'.

עד לכאן, המאמר בעצם מסביר מהו עונג שבת. עונג שבת זה לא שמישהו אוכל שתי חלות; עונג שבת איננו תלוי בגפילטע-פיש. השאלה שנשאלה כאן היא מהי מהותו של עונג שבת, מהי המהות של העונג שנובע מתוך השבת.

העונג הוא טעמי המצוות

ג. והנה, המצוות הם רצון העליון. במשמעות הפשוטה ביותר, אם מישהו אומר לי 'אני רוצה שתעשה ככה וככה' ואני עושה את זה – אני עושה את רצונו,

וכל זה הוא הארת התענוג הנמשך בחכמה ובינה, והוא נמשך מבחינת אור אין סוף ברוך הוא, שהוא בחינת שמו יתברך, שזהו 'שמו הגדול', אבל לא במובן של שם מסוים. ישנן כמה וכמה דרגות בהגדרת שמותיו של הקב"ה, כמו למשל שם ע"ב – אבל אין זה ההיקף של 'שמו הגדול'. כאן מדובר על כך ש-"עד שלא נברא העולם, היה הקב"ה ושמו בלבד" (פרקי דרבי אליעזר ג), וכל שם שניתן להגדרה באיזשהו אותיות הוא בוודאי לא יכול להיות 'שמו הגדול'. מהכתוב "נשגב שמו לבדו" (תהילים קמח, יג), אפשר להבין שלא רק הוא זה שנשגב, אלא גם שמו נשגב לבדו. באותו אופן אנחנו גם אומרים בתפילה "אתה קדוש ושמך קדוש", והמשמעות היא שכל העניין של 'אתה קדוש', שאתה נבדל בעצם ובמהות מקצה לקצה, שייך גם לגבי 'שמך', וגם הוא קדוש ונבדל, בעצם ובמהות.

שהוא מקור כל התענוגים. וכמו שכתוב "כי עמך מקור חיים", וכפי שהוסבר לעיל באירכות שמקור החיים הוא גם מקור התענוגים. והיינו עצם התענוג, שלא כעניין התענוג מדבר שהוא חוץ ממנו, כנזכר לעיל. זהו העונג כשלעצמו, והוא לא זקוק לסיבה או לאיזשהו דבר אחר, מפני שהוא העונג בשלמותו בהווייתו העצמית. כי אם שבחינת אור אין-סוף הוא עצמו תענוג אין-סוף ממש. יוצא, שיש דרגה של חכמה, מעבר לה יש דרגה של הרצון, ומעבר לה ובתוכה יש את דרגת העונג – והיא הראשית.

וזוהו "כי עמך מקור חיים", חיים במובן של מקור התענוגים, לא מצד זה שאנחנו

והנה הרצון הוא עדיין בבחינת מעלת ומדרגת חיצוניות שלהם, וכמו שכתוב: "וראית את אחורי, לפני לא יראו", אבל פנימיותן ועיקרן הוא-הוא עונג העליון ברוך הוא, שהוא פנימיות הרצון כידוע. ועל זה נאמר: "אחור וקדם צרתני", על דרך משל "מבשרי אחזה", שהתענוג הוא עיקר המכוון והרצון הולך אחר התענוג, שמחמת שיש נחת רוח ותענוג לפניו לכך הוא רוצה וחפץ בכך. ולכן נקרא הרצון בחינת אחוריים בחינת חיצוניות לגבי העונג העליון ברוך הוא המלוכש בו. ועל זה נאמר: "וראית את אחורי לפני לא יראו", שאין פנימיות העונג מתגלה כי אם בחינת הרצון בלבד, כמו שאינו נראה ונגלה באדם לזולתו רק בחינת רצון בלבד, שמגלה לו רצונו להיות כך וכך.

העניין של אחור וקדם, פנימיות וחיצוניות. על דרך משל "מבשרי אחזה" (איוב יט, כו), שהתענוג הוא עיקר המכוון והרצון הולך אחר התענוג. שמחמת שיש נחת רוח ותענוג לפניו, לכך הוא רוצה וחפץ בכך. אדם רוצה בדבר מסוים כי יש לו עונג ממנו, ובמובן הזה הרצון הוא הביטוי החיצוני של העונג. העונג גורם לכך שתהיה לי תשוקה לדבר מסוים, וזה לא משנה באיזו דרגה; וכאשר יש לי תשוקה לדבר מסוים היא באה לידי ביטוי ברצייה – חיובית או שלילית: זו יכולה להיות רצייה לקחת ולהתקרב, וזו יכולה להיות רצייה להתרחקות.

במקומות אחרים אדמו"ר הזקן מדבר על כך שלמילה 'טעם' יש דו ואולי אפילו תלת-משמעות, ומדברים על כך גם בהרבה ספרי חסידות, ואני רוצה לדבר על דו-המשמעות שלה. 'טעם' זהו הדבר שמבטא עונג – טעם של יין או טעם של בשר. משמעות אחרת של 'טעם' היא הנימוק. הצירוף של שתי המשמעויות הללו הוא ביטוי של מה שמדובר כאן בתוך השפה: יש טעם של דבר מסוים, והנימוק שלו זה הטעם שלו. השאלה מה הטעם שאני עושה דבר מסוים, תענה על ידי כך שאותו

אני ממלא אחר פקודתו. במובן הזה, המצוות הן רצון.

והנה, הרצון בכל מדרגה שהיא, הוא עדיין בבחינת מעלת ומדרגת חיצוניות שלהם, וכמו שכתוב: "וראית את אחורי, לפני לא יראו" (שמות לג, כג). מה היא פנימיות של מעלה ומהי החיצוניות שלה? את הצד האחורי, את החוץ, אפשר להשיג, ואילו את הצד הפנימי לא ניתן להשיג. הציור לא צריך להיות בהכרח אנתרופומורפי, פנים ואחור של אדם – אף שגם הם שייכים במובן אחר, מפני שהחלק הפנימי-קדמי של האדם זהו החלק שבו נמצאת ההוויה שלו; למעשה, בכל דבר יש ביטוי של מהות וביטוי של חיצוניות – שהיא התוצר, הדבר הנגלה היוצא החוצה מתוך המשמעות הפנימית. אם כן עניינן של המצוות מהבחינה החיצונית הוא פקודות, שרצונו של הקב"ה הוא שיהיה כך וכך. אבל פנימיותן ועיקרן הוא-הוא עונג העליון ברוך הוא, שהוא פנימיות הרצון, כידוע, ואם כך העונג הוא בעצם פנימיות הרצון.

ועל זה נאמר: "אחור וקדם צרתני" (תהילים קלט, ה), כלומר שגם במדרגות העליונות של האדם אפשר למצוא את

לו לפעול. אבל כשהרצון מעורב בתוך הדבר, אז השכל יסטה לאותו עניין; וכל אחד יודע שכשהוא באמת רוצה משהו, הוא ימצא כבר את הטעמים, את הנימוקים ואת הסיבות לכך, והוא ימצא את הדרך להגיע לרציונליזציה של העניין. כשאני אומר על דבר מסוים שאני רוצה אותו, זה בעצם לומר ש-'מתחשק' לי אותו, כלומר שיש לי עונג בדבר הזה, יש לי תשוקה וטעם. למעשה, זוהי אחת התשובות הפילוסופיות הכי טובות לשאלה מדוע הקב"ה ברא את העולם – מפני ש-'נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים' (ראה תנחומא נשא טז), ו-'על תאוה לא מקשים קושיות'. יש תשובות פילוסופיות שנראות יותר מעמיקות, אבל זו למעשה אחת התשובות הכי פנימיות. זהו אותו עניין של "משחקת לפניו בכל עת" (משלי ח, ל), שהוא שעשועי המלך בעצמותו, שזהו העונג העליון.

אם כן, יש בעצם את העונג הבסיסי, את הטעם, שלאחריו מגיעים מושגי הרצון, הסיבה והרציונליזציה. ולכן נקרא הרצון בחינת אחוריים ובחינת חיצוניות לגבי העונג העליון ברוך הוא המלוּבש בו. ועל זה נאמר: "וראית את אחורי לפני לא יראו", שאין פנימיות העונג מתגלה כי אם בחינת הרצון בלבד. הקב"ה כביכול אומר למשה: אתה תקבל את הגילוי של רצוני, אבל אתה לא תקבל גילוי של מהו העונג שיש בדבר, כיוון שהעונג הוא הפנימיות. בהמשך אדמו"ר הזקן יסביר שבעצם שכר המצווה הוא שאני מגיע להשגה של העונג שבמצווה. בשבילי המצווה היא רצון, היא ה-"וראית את אחורי", אבל מהות העונג

הדבר טעים לי. הטעם הוא בעצם החלק שמסביר מה נמצא בתוך הדברים; הטעם מסביר מדוע אני רוצה כך וכך. יכולים להיות כל מיני טעמים, והם יכולים להיות מסווגים בהיררכיה מסוימת, אבל בסופו של דבר היא מגיעה לנקודה האחרונה שעליה אין קושיה – והיא הטעם האחרון של הרצון.

במבנה הכללי של תפיסת הנפש יכול להיות שהשכל הולך אחר הרצון, אבל גם יכול להיות רצון שהולך אחרי השכל, רצון שמשועבד לשכל – אם כי זהו רצון בדרגה נמוכה יותר, ובמובן מסוים זוהי ספירת הדעת. שם, השכל פועל ומחליט לעשות דברים בצורה מסוימת, ולאחר שאני מחליט על פי השכל לעשות את הדברים כך ולא אחרת – אני בונה ויוצר כיוון מסוים של הרצון. אבל כאמור, יכול להיות גם רצון שכופה את השכל אליו.

כשלעצמו, האדם בנוי במסגרת כזאת שתחילת הידיעה שלו היא מן החכמה, אף על פי שההתחלה האמיתית היא בכתר, ברצון, אלא שאני לא מודע לאור של הכתר. כשאני מסתכל על אנשים אחרים אני יכול לפעמים לראות את זה, שכשרוצים להגיע למסקנה מסוימת – השכל יעבוד באופן כזה שהוא יעוות ויתקן את מה שצריך כדי להגיע למסקנה הזאת.

יש כמובן דברים שאין בהם רצון מיוחד, כמו כל מיני בעיות שלא תהיה עבורי שום השלכה מהפתרון שלהן. זה לא משנה לי אם הפתרון לתרגיל במתמטיקה יהיה 5, 211 או 37. לכן, בתשובה לתרגיל חשבון הרצון לא יסיט את השכל, אלא הוא יניח

"יגלה לן טעמי דבתריסר נהמי", כלשון האר"י בזמירות שבת; הקב"ה מגלה לנו את הטעמים ואת הסיבות, כיוון שהסיבה האמיתית היא מה שנמצא מעבר לדברים האלו. אלו הם למעשה טעמי תורה וטעמי המצוות, שפירושם הוא בעצם העונג שיש במצוות. זהו לא הסבר רציונלי או פסאודו-רציונלי, אלא זהו ניסיון להגיע לטעם שיש במצווה, למתיקות והערבות שיש בה – שהם טעמי המצוות האמיתיים.

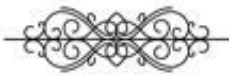
שבדבר היא המהות הפנימית, שעליה נאמר "ופני לא יראו". כשאני אומר למישהו 'תעשה בשבילי כך וכך', אני בעצם מגלה לו שאני רוצה את הדבר המסוים הזה, אבל אני לא יכול להעביר לו את ההנאה שיש לי מכך שהוא יעשה את מה שביקשתי. באותו אופן, מה שהקב"ה מעביר לעולם זה את רצונו, שהוא רוצה כך וכך; אבל העונג שיש מכך הוא בבחינת "ופני לא יראו". בהמשך, אדמו"ר הזקן ידבר על כך שבעצם בכל דרגה ודרגה של שכר מצוה, הקב"ה

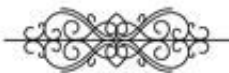

גיליון שבועי עם ביאורי חסידות של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל, שנודע במהלך השנים בשל פירושו לתלמוד, היה גם מורה לחסידות. סגנונו הקולח, ישיר והפשוט, מבקש לבאר את תורת החסידות העמוקה באופן נהיר ורלוונטי מתמיד. במשך כשישים שנה מסר הרב שיעור שבועי בחסידות, "חוגי חן למשנת חב"ד", אשר עסק בספרי היסוד של תורת חב"ד.

בגיליונות השבועיים מובאים ביאורים על ספרי 'תורה אור' ו-'ליקוטי תורה', שהם קבצי מאמרי חסידות מעמיקים מאת ר' שניאור זלמן מליאדי - בעל התניא ומייסד חסידות חב"ד - על פי סדר פרשות השבוע. בשיחה חיה ובחן, מבאר הרב את מושגי היסוד והשקפתה של החסידות, ומכניס את פנימיותם של המאמרים אל תוך עולמם ונפשם של הלומדים. השיעורים והגיליונות מכוונים להאיר ולעורר את השומעים לחיות התלהבות וכנות בעבודת ה'; לתפילה, התמסרות ודבקות בקב"ה.

נשמח לתרומה עבור
המשך הפצת הגיליונות!
תרומה מומלצת: 2 ₪

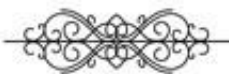

לקבלת גיליון
שבועי דיגיטלי

המעוניין לקבל את הגיליון בכל שבוע, מודפס או דיגיטלי, מוזמן ליצור קשר:

TalmideiHarav@gmail.com | 055-663-1275

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

